

Protest pattern of educated young people of Tehran city to government decisions in 1400 (with emphasis on the media space)

Mehdi Bigdeloo¹

3

Vol. 9
Autumn 2023
P.P: 67-93

Research Paper

Received:
14 October 2023
Accepted:
23 December 2023

Abstract

The historical change of the governance method after the Islamic revolution and the prominence of the democratic approach increased the importance of people's role in socio-political decision-making to the extent that it has always been considered in the concept of socio-political participation. This social participation has always been in line with the social decisions of the statesmen and in support of them, but in some cases it has taken the form of social protest and imposed costs on the country.

Due to this importance, examining social protests and responding appropriately to them after taking into consideration the needs and expectations of the public in the initial social decisions can be considered one of the special tasks of the governments of the Islamic Republic. In the future, with proper planning, they can be prevented from changing their path towards violent events and increasing the country's political-security costs, and preventing the wastage of the country's main capital (youth).

With this assumption, the present research is based on the data-based method and within the framework of Max Weber's theory of social micro-action, the opinions of 323 young people who have a history of university education and use social networks are snowballed until reaching theoretical saturation about how to protest. Government decisions have been questioned in the current media environment. The data obtained from semi-structured interviews were analyzed in five steps, and as a result, about 600 primary codes were calculated in 19 concepts and 6 categories in 4 structured categories and the model of social protest of educated youth.

Keywords: Social capital, virtual space, political participation, social protest, civil society.

1. Assistant Professor of Political Sociology, Department of Basic Sciences, Farabi Faculty, Army University, Tehran, Iran. mahdi.bigdeloo@yahoo.com

Publisher: Imam Hussein University

© **Authors**

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

الگوی اعتراضی جوانان تحصیل کرده شهر تهران به تصمیمات دولتی در سال ۱۴۰۰ (با تأکید بر فضای رسانه‌ای)

مهدی بیگدلو^۱

چکیده

تغییر تاریخی روش حکمرانی پس از انقلاب اسلامی و برجسته‌تر شدن رویکرد مردم‌سالاری بر اهمیت نقش‌آفرینی مردم در تصمیم‌سازی‌های اجتماعی - سیاسی افزوده و در مفهوم مشارکت اجتماعی - سیاسی مورد توجه قرار گرفته است. این مشارکت اجتماعی همواره همسو با تصمیمات اجتماعی دولتمردان و در حمایت از آنان بوده؛ اما در مواردی نیز شکل اعتراض اجتماعی به خود گرفته و هزینه‌هایی بر کشور تحمیل نموده است. به واسطه این اهمیت، بررسی اعتراضات اجتماعی و پاسخ مناسب به آنها پس از مدنظر قراردادن نیازها و انتظارات عامه مردم در تصمیم‌گیری‌های اولیه اجتماعی، می‌تواند یکی از کارویژه‌های اصلی دولت‌های جمهوری اسلامی به شمار رود که شناسایی الگوی بروز اعتراض‌ها گامی ضروری برای شناخت دقیق آنهاست تا در ادامه با برنامه‌ریزی مناسب از تغییر مسیر این اعتراضات به سمت رویدادهای خشونت‌آمیز و افزایش هزینه‌های سیاسی - امنیتی کشور جلوگیری شده و از هدررفتن سرمایه‌های اصلی کشور (جوانان) پیشگیری شود. با این فرض تحقیق حاضر به روش داده‌بنیاد و در چارچوب نظریه ماکس وبر در خصوص کنش خرد اجتماعی نظرات ۳۲۳ نفر از جوانان را که سابقه تحصیلات دانشگاهی داشته و از شبکه‌های اجتماعی هم استفاده می‌کنند به صورت گلوله‌برفی و تا رسیدن به اشباع نظری در خصوص چگونگی اعتراض به تصمیمات دولتی در فضای رسانه‌ای شده کنونی جامعه جویا شده است. پس از انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، داده‌های به‌دست‌آمده در پنج گام مورد تحلیل قرار گرفته و حدود ۶۰۰ کد اولیه در ۱۹ مفهوم و ۶ طبقه در ۴ مقوله ساخت‌یافته و الگوی اعتراض اجتماعی جوانان تحصیل کرده احصا گردید.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، فضای مجازی، مشارکت سیاسی، اعتراض اجتماعی، جامعه مدنی.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۷/۱۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۱۰/۰۳

۱. نویسنده مسئول: استادیار جامعه‌شناسی سیاسی گروه علوم پایه، دانشکده فارابی، دانشگاه ارتش، تهران، ایران.

Email: mahdi.bigdeloo@yahoo.com

© نویسنده گان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

دولت بزرگ‌ترین سازمان، نهاد و بازیگر و مهم‌ترین رکن نظام سیاسی یک جامعه محسوب می‌شود که باتوجه به وضعیت هر جامعه‌ای بخشی از زندگی سیاسی را در خود متبلور می‌سازد (توسلی، ۱۳۸۸: ۱۶). این نهاد در معنای ایرانی آن به واسطه قرار گرفتن در مرکز امور اجرایی کشور با انتقادات زیادی از سوی مردم مواجه شده که در اواخر دولت دوازدهم نسبت به دولت‌های قبلی به دلایل مختلف اجتماعی و اقتصادی بر تعداد این اعتراضات افزوده و فاصله زمانی میان آنها کاهش یافت که پرداختن به این موضوع را از اهمیت بسزایی برخوردار نموده است. ضمن اینکه تغییر مسیر این انتقادات به سمت اعتراضات سیاسی خشونت‌آمیز یا اغتشاشات امنیتی هزینه‌های فراوان مادی و تبلیغاتی بلندمدتی برای کشور در پی داشته که ضروری است برای پیشگیری از موج‌سواری دشمنان بر حوادث اجتماعی و سیاسی و امنیتی نمودن آنها در آینده مورد توجه قرار گیرد.

این اعتراضات مراحل مختلفی را برای شکل‌گیری طی می‌کنند و اقدامات مختلفی هم برای پیشگیری و مقابله با آنها صورت می‌پذیرد؛ اما یکی از ابتدایی‌ترین مراحل مقابله با این رویدادهای اجتماعی، شناسایی الگوی بروز این اعتراضات در فضای رسانه‌ای شده کنونی است که می‌تواند یاری‌دهنده سازمان‌های مربوطه برای برنامه‌ریزی و مقابله یا پاسخگویی مناسب به این اعتراضات پیش از تبدیل شدن به تجمعات اعتراضی گسترده در سطح جامعه باشد.

برای پاسخ به پرسش تحقیق سطوح فردی و اجتماعی کنش اجتماعی را می‌توان مدنظر قرارداد که پژوهش حاضر باتوجه به تأکید بر فضای رسانه و رویکرد رسانه‌های جدید بر فردگرایی، سطح خردکنش مدنظر ماکس وبر را به عنوان چارچوب نظری تحقیق برگزیده است. ماکس وبر برخلاف مارکس و دورکیم که به سطح کلان ساختاری توجه داشتند، به سطح خردکنش توجه و تأکید داشته و آنها را به چهار دسته الف) کنش عقلانی معطوف به هدف ب) کنش عقلانی معطوف به ارزش ج) کنش عاطفی د) کنش سنتی (نویخت و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۳) تقسیم نموده که مسئله این پژوهش با در نظر داشتن چارچوب نظری ماکس وبر پاسخ به این مسئله است که چه الگویی را می‌توان به عنوان الگوی اعتراضی جوانان تحصیل کرده ارائه نمود؟

مبانی نظری پژوهش

مشارکت سیاسی

در جهان امروزی کشورهایی به ترقی و پیشرفت نایل می‌شوند که مشارکت افراد جامعه در امور مهم و در عرصه‌های متفاوت اجتماعی، به واسطه اعتماد متقابل بین افراد و گروه‌ها و... در حد بسیار بالایی باشد (صدیقی، ۱۳۹۰: ۱۷۳) چرا که سوژه‌های انسانی با مشارکت سیاسی قصد دارند عرصه قدرت را با تحولاتی روبه‌رو سازند که از وضعیت‌های نامطلوب به سمت مطلوب تغییر یابد (رهبر، ۱۳۹۰: ۸۱).

ایده‌های مربوط به مشارکت یک نقطه مشترک دارند و آن بهادادن به نقش و نظر مردم در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و دسترسی آن‌ها به منافع قدرت است و مردم‌سالاری به‌مثابه نظام حفظ حقوق مدنی و سیاسی و نظام پاسخ‌گویی نخبگان در برابر مردم، «نظام برابری سیاسی»، «نظام کنترل عمومی» بدون مشارکت سیاسی مؤثر ناممکن است (فاضلی و خوشفر، ۱۳۸۹: ۱). در حقیقت هدف مشارکت سیاسی به‌عنوان هرگونه رفتار و عمل فردی، تحت‌تأثیر قراردادن سیاست‌گذاری‌های عمومی یا انتخاب رهبران سیاسی یا اعمال‌نظر رهبران بر مردم یا به طور خلاصه حوزه تصمیم‌گیری و تقاضا در بین مردم و دولت است (ابراهیمی، ۱۳۹۲: ۲۷۳) و شناخت چگونگی مشارکت سیاسی در حقیقت شناخت رفتار سیاسی محسوب می‌شود که به منزله یکی از ارکان و شاخص‌های عمده توسعه سیاسی به شمار می‌رود و رابطه تنگاتنگی با مشروعیت نظام‌های سیاسی دارد به‌طوری که میزان و نحوه مشارکت سیاسی سنجش (معیار) مناسبی برای شناخت میزان مشروعیت حکومت‌ها به شمار می‌رود (مسعودنیا، ۱۳۹۱: ۱۰۴) و بیانگر نوع نظام سیاسی هر جامعه است.

اشکال مشارکت سیاسی

اشکال مشارکت سیاسی در نگاه اندیشمندان مختلف گستره بزرگی دارد به‌طوری که از نظر مایرون واینر مشارکت سیاسی هر عمل داوطلبانه موفقی یا ناموفقی، سازمان‌یافته یا بدون سازمان، دوره‌ای یا مستمر شامل روش‌های مشروع و نامشروع برای تأثیر بر انتخاب رهبران و سیاست‌ها و اداره عمومی در هر سطحی از حکومت محلی یا ملی تعریف می‌شود (امینی و خسروی، ۱۳۸۹: ۱۲۸) و رابرت دال نیز بر اساس رابطه مشارکت سیاسی با قانون موجود در یک جامعه آن را به دودسته کلی مشارکت مسالمت‌آمیز (تشکیل گروه‌های سیاسی، به‌اجرا گذاشتن برنامه‌هایی که از طرف

حزب یا حکومت تنظیم شده است، کار برای حکومت، رأی دادن، تماس با دستگاه‌های اداری، تبلیغات برای کاندیداها و سیاست) و مشارکت غیرمسالمت‌آمیز یا خشونت‌بار (آدم‌کشی، جنگ‌های چریکی، کودتا، طغیان گروه‌های نظامی، شورش و تظاهرات، اعتصاب و انقلاب) تقسیم می‌کند (فیروزجائیان و جهانگیری، ۱۳۸۷: ۸۹) و مشارکت خشونت‌بار را نیز جلوه‌ای از مشارکت سیاسی تعریف می‌کند.

در این شکل مشارکت افراد ممکن است به دلایل گوناگون به هیچ سازمان سیاسی یا شبه سیاسی تعلق نداشته باشند؛ اما ممکن است به مشارکت در شکلی از اجتماعات عمومی یا تظاهرات خیابانی ترغیب شوند. این شکل مشارکت ممکن است خود به خودی باشد؛ اما اغلب توسط احزاب سیاسی یا گروه‌های فشار به‌عنوان بخشی از فعالیت سیاسی آنها سازمان می‌یابد (نادری، ۱۳۹۶: ۲۶۱-۲۶۲) و طبیعتاً با هزینه بیشتری برای نظام سیاسی همراه خواهد بود.

یکی از نظریاتی که می‌توان در تبیین این شکل مشارکت سیاسی مورد توجه قرار گیرد نظریه اثربخشی سیاسی است که به معنی احساس مؤثر بودن و توانایی تأثیر گذاشتن بر سیاست است؛ با این توضیح که فرد معتقد است که عمل او اثری بر صحنه سیاسی جامعه ندارد و تأثیری بر تعیین مسیر وقایع سیاسی نمی‌گذارد (محمدی و شهیدیان، ۱۳۹۰: ۱۰۷). اما آنچه باعث شکل‌گیری این تفکر در بین معترضان می‌شود آسیب‌هایی است که در جوامع شکل گرفته و اصلاح آنها می‌تواند مانع شکل‌گیری این تفکر گردد. چرا که رشد اندیشه مشارکت سیاسی که توده‌های مردم را در تعیین سرنوشت خود درگیر می‌سازد، در عمل موجب تحقق زمینه‌های ثبات و پایداری نظام سیاسی می‌شود. البته در جامعه‌ای که افراد بلوغ سیاسی و بینش صحیح نسبت به مسائل نداشته باشند، نمی‌توانند در همه امور مشارکت لازم را داشته باشند (گلایبی و حاجیلو، ۱۳۹۱: ۳۲).

اعتراض اجتماعی - سیاسی

هرچند بسیاری از شهروندان احساس می‌کنند که بیشتر نهادهای سیاسی (به‌ویژه احزاب سیاسی) غیرقانونی هستند و منافع مردم را پیش نمی‌برند و سیاست در بین بسیاری از مردم جلوه بدی دارد (Bianchi, León, and Perini, 2017) اما در ایران به‌واسطه تنوع شاخص‌های فرهنگ سیاسی نگاه‌های متفاوتی به مفهوم سیاست و نهادهای سیاسی وجود داشته و رویدادها و حوادث تاریخی تأثیر بسزایی بر این نگاه داشته‌اند. باین حال هاتر و لورنزینی^۱ (۲۰۱۷) مشارکت سیاسی را به‌عنوان تنها اقدام موردنظر شهروندان برای تأثیر بر رویدادهای سیاسی تعریف می‌کند. حوزه

1. Hutter & Lorenzini

فعالیت‌هایی که به‌عنوان مشارکت سیاسی، عمدتاً به رأی‌گیری و مشارکت در انتخابات در دهه ۱۹۵۰ متمرکز شده بود، امروزه با اقدامات زیادی از جمله شرکت در کارزارها، امضای طومارها، شرکت در تظاهرات سیاسی، شرکت در بحث‌های سیاسی عمومی یا اعتراضات مقابله‌ای، رشد کرده است (Hutter & Lorenzini, 2017:621) و از اعتراض و کمپین برای حقوق شهروندی به‌عنوان مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری نیز یاد می‌شود (Lamprianou, 2013: 21).

از سوی دیگر یکی از مؤلفه‌های موفقیت دموکراسی، توانایی آن در ایجاد مشروعیت، درعین حال دادن تریبون به مخالفان خود است و اگر حمایت گسترده از سیستم دموکراتیک دچار لغزش شود، بی‌ثباتی سیاسی ایجاد خواهد شد (Harriott, Lewis and Hinton, 2018 :105) چرا که انکار فضاهای سیاسی و اجتماعی می‌تواند پیامدهای بسیاری همچون افزایش نابرابری، محرومیت فرهنگی و مذهبی، محرومیت سیاسی، فقر، ذهنیت استعماری، انزوای ارضی، یک زیر ساختار عمومی ضعیف و مهم‌ترین آن، جنگ داشته باشد (Barrera, 2016: 46).

دیتر ۱ کنش اعتراضی را شیوه‌ای از کنش سیاسی باهدف اشکال واردساختن به سیاست‌ها و شرایط تعریف می‌کند که مشخصه آن نمایش یک ویژگی نامتعارف برای گرفتن امتیاز از نظام‌های سیاسی و اقتصادی است؛ این در حالی است که فعالیت مزبور در داخل نظام صورت می‌گیرد (دیتر، ۱۳۹۵: ۷۷) و از نظر آنتونی گیدنز شیوه‌های اعتراض و عمل جمعی بر حسب شرایط تاریخی و فرهنگی هر جامعه متفاوت است (گیدنز، ۱۳۸۳: ۶۷۲). در حقیقت اعتراض سیاسی به‌عنوان یک پدیده سیاسی - اجتماعی تبدیل به واقعیتی فراگیر در جوامع شده است و امروزه هیچ حاکمیتی نیست که با مسئله اعتراض سیاسی روبه‌رو نباشد و بخشی از دغدغه نخبگان سیاسی حاکم را شامل نشود (خواججه‌سروی و حسینی، ۱۳۹۷: ۲۰۰).

اعتراض اجتماعی در ایران

صورت‌بندی و ساخت اجتماعی جامعه ما به‌گونه‌ای است که وضعیت اعتراض در آن تبدیل به وضعیت مطلوب شده است (کاتوزیان، ۱۳۸۰: ۴۱) تا جایی که حتی نخبگان سیاسی در عرصه انتخابات و رقابت‌های سیاسی نیز تلاش می‌کنند تا خود را منتقد و معترض وضع موجود معرفی و خود را در موقعیت اعتراضی تصویرسازی کنند (خواججه‌سروی و حسینی، ۱۳۹۷: ۲۱۷) چرا که از منظر روان‌شناسی اجتماعی، اتخاذ موضع و رویکرد اعتراضی منجر به اقبال افکار عمومی به‌سوی

نخبگان سیاسی می‌شود و در شکل‌گیری روند کلی اعتراض در جامعه ایران معاصر اثرگذار است (برزگر، ۱۳۸۸: ۳۸).

اعتراض سیاسی تا انتهای دهه شصت هویتی، کلان، نخبگانی و ناظر به امر سیاسی بود؛ اما از دهه هفتاد تاکنون جامعه ایران دچار اعتراض‌های فراگیر، توده‌ای، اقتصادی و ناظر به امر اجتماعی و اقتصادی شده و تغییر صورت‌بندی داده است؛ بنابراین امروز اقشار مختلفی نظیر دانشجویان، معلمان، زنان، کارگران و صنوف به‌عنوان فعالان روند اعتراضی در جمهوری اسلامی مطرح هستند (خواجه‌سروی و حسینی، ۱۳۹۷: ۲۱۶) که در دوره فعالیت دولت دوازدهم در اشکال مختلف اجتماعی خودنمایی نمود.

عوامل مختلفی بر شدت و گستره این اعتراضات افزوده است از جمله ساختارهای اجتماعی در جامعه معاصر ایران به دلیل داشتن شکاف‌های متعدد قومیتی، هویتی، امنیتی، مذهبی مستعد وقوع اعتراض‌های سیاسی بلندمدت و کوتاه‌مدت است (خواجه‌سروی و حسینی، ۱۳۹۷: ۲۱۸). ضمن اینکه اینترنت با اطلاع‌رسانی سریع و انتقال نمادهای اعتراضی و تحریک احساسات به کنش‌های اعتراضی دامن زده (سردارنیا، ۱۳۸۸: ۱۵۹) و در این بستر شبکه‌سازی جنبش‌های اجتماعی، از یک‌سو به جذب هواداران بیشتر و انسجام درونی و از سوی دیگر به ایجاد ائتلاف بین آنها و سایر بازیگران اجتماعی منجر شده که با فراهم‌آوردن فرصت‌های مهم سیاسی می‌تواند زمینه‌ساز گسترش رفتارهای اعتراضی حتی در سطح جهانی شود (سردارنیا، ۱۳۸۸: ۱۶۰).

رسانه‌های نوین در گذشته نیز در زمان تبلیغات انتخابات و اعتراضات پس از آن نقش‌های فراوانی را ایفا کرده‌اند تا جایی که توئیتر و فیس‌بوک در قامت یک فعال سیاسی یک حزب و حتی یک رهبر ظاهر شدند و برای کمپین‌های انتخاباتی موج‌های تبلیغات هماهنگ و فراخوان صادر کرده و پس از تجمع‌ها با انتشار خبر، عکس و فیلم ضبط شده به‌وسیله دوربین‌های موبایل در این سایت‌ها و شبکه‌ها، اطلاعات بسیاری را در اختیار مردم و کشورهای دیگر قرار دادند (بیژن و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۲).

جامعه مدنی و رسانه

جامعه مدنی یک مؤلفه اساسی و قانونی برای محافظت از جامعه با ارتقا روابط مبتنی بر همکاری و کمک به نهادهای سیاسی است؛ زیرا برای عملکرد خوب آن، نظام‌های دموکراتیک به حمایت شهروندان وابسته‌اند (Baquero, 2013:53) و به افرادی که دارای فضایل مدنی هستند نیاز

دارد تا به مسائل و سیاست عمومی علاقه‌مند شوند و در انجمن‌های مدنی مشارکت داشته باشند و بر مبنای همکاری و همبستگی بین افراد، روابطی ایجاد کنند (Baquero, 2004). ایده اساسی و پایه این مدل آن است که اکثر افراد کوشش می‌کنند که از داشتن یک نگرش و باور به صورت منزوی و تنها اجتناب کنند؛ بنابراین، فرد به محیط اطرافش آن چنان نگاه می‌کند که پیاموزد کدام نظریات، حکم‌فرما، شایع و غالب است یا قدرت را در دست دارد و کدام نظریات کمتر مسلط یا روبه‌زوال است. اگر فردی معتقد باشد که نظریات شخصی او در یک رده عقب‌تر قرار دارد کمتر رغبتی برای بیان آنها خواهد داشت فقط به این دلیل که از انزوا می‌ترسد؛ بنابراین، تسلط بر افکار برای نیل به این مقصود کمک می‌کند. اکثر مردم این تمایلات را درک و عقاید خود را با آن منطبق می‌کنند. در این میان میزان حمایت مردم از یک عقیده و نظر که در محیط اطراف فرد مطرح شده در شکل‌گیری افکار عمومی مؤثر است؛ بنابراین نقش وسایل ارتباط جمعی که هر روز به نحوی مشخص می‌کنند که عقیده و نظر مسلط کدام است بسیار مهم است (محسنیان راد، ۱۳۸۷: ۴۵۹).

بنابراین، کشورهایی که می‌خواهند به‌عنوان قدرت‌های صاحب‌نفوذ جهانی در این عرصه ظهور کنند باید راهبردهای خلاقانه‌ای طراحی کنند و تغییر ذائقه مخاطبان خود را در نحوه استفاده از رسانه‌ها و نحوه مصرف محصولات رسانه‌ای بشناسند و از امتیازات شیوه‌های نوین بسیاری که این روزها برای گفت‌وگو با مردم در دسترس است استفاده کنند (سیب، ۱۳۹۶: ۷۷-۷۸) با این پیش‌فرض که در آینده سرعت و شدت تبادل اطلاعات نیز افزایش خواهد یافت و بسیاری از جمعیت حاضر در فضای آنلاین، رایانه‌های ثابت را رها کرده و بیش‌تر به تجهیزات قابل حمل (تلفن همراه، تبلت و...) وابسته خواهند شد. در چنین وضعیتی انگیزه‌ها برای ارسال پیام چندبرابر خواهد شد، زیرا اطلاعات آنلاین با «آنچه در اتوبوس و... می‌شنویم» تکمیل می‌شود و ارسال سریع پیام و توثیق را تحریک می‌کند که این هم به نوبه خود با انتقال مجدد پیام‌ها و توثیق‌ها توسط گیرندگان، اثرگذاری چندبرابری را به دنبال خواهد داشت (سیب، ۱۳۹۶: ۱۷۵).

پیشینه پژوهش

تحقیقات محدودی به موضوع اعتراضات اجتماعی - سیاسی در سال‌های اخیر در ایران اشاره داشته‌اند؛ برخی به ابزارهای مورداستفاده در این اعتراضات همچون اینترنت اشاره داشته‌اند (سردارنیا، ۱۳۸۸) که با قابلیت‌هایی همچون پست الکترونیک، وب‌سایت‌ها، اطلاع‌رسانی گسترده،

شبکه‌سازی و هویت‌سازی بر تشویق و بسیج اعتراض‌ها حتی در سطح جهانی تأثیر قابل توجهی داشته است. برخی به علت یابی این حوادث پرداخته و علت اصلی برخی اعتراض‌ها را نیازهای ذهنی دانسته‌اند که در راس این نیازها مسئله تبعیض و تحقیر قرار دارد (نوروزپور، ۱۳۹۸) و برخی نیز اعتراض سیاسی را به‌عنوان یک عامل بی‌ثبات‌کننده فعال در هر نظام سیاسی می‌دانند که امکان وقوع دارد و برای مدیریت آن لازم است ابتدا فهم صحیحی از مفهوم اعتراض سیاسی به‌دست آید، آنگاه سطوح اثرپذیری ثبات سیاسی از اعتراض سیاسی از یکدیگر تفکیک شوند تا متناسب با هر سطح اقدام و تصمیم‌سازی صورت پذیرد (خواججه‌سروی و حسینی، ۱۳۹۷).

اما هیچ‌کدام از تحقیقات به الگوی این اعتراضات پرداخته‌اند، از این‌رو تحقیق حاضر این موضوع را مورد بررسی قرار داده تا به این پرسش پاسخ دهد که این اعتراضات در فضای رسانه‌ای شده کنونی در چه الگویی ظاهر خواهد شد تا بتوان در گام‌های بعدی به راهکارهای متناسب با آنها پرداخت.

جدول ۱. پژوهش‌های انجام شده در خصوص اعتراضات اجتماعی - سیاسی در ایران

نویسنده / نویسندگان	عنوان پژوهش	روش‌شناسی پژوهش	مهم‌ترین یافته‌ها و نتایج مرتبط با پژوهش
سردارنیا، ۱۳۸۸	اینترنت، جنبش‌های اجتماعی جدید و بسیج اعتراض‌ها (بررسی نظری و مصادیقی چند جنبش اجتماعی)	توصیفی - تحلیلی	از نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ به بعد، اینترنت با قابلیت‌هایی همچون پست الکترونیک، وب سایت‌ها، اطلاع‌رسانی گسترده، شبکه‌سازی و هویت‌سازی، بر موفقیت این جنبش‌ها در تشویق و بسیج اعتراض‌ها در سطح جهانی تأثیر قابل توجهی داشته است
نوروز پور، ۱۳۹۸	تحلیل اعتراض‌های سیاسی دی‌ماه ۱۳۹۶	تحلیل محتوا	عمده علت اعتراضات دی ۹۶، از باب نیازهای ذهنی بوده است و در راس این نیازها مسئله تبعیض و تحقیر قرار دارد
خواججه‌سروی و حسینی، ۱۳۹۷	دوگانه اعتراض سیاسی و ثبات سیاسی در جمهوری اسلامی ایران	کیفی	اعتراض سیاسی به‌عنوان یک عامل بی‌ثبات‌کننده فعال در هر نظام سیاسی امکان وقوع دارد و برای مدیریت آن لازم است ابتدا فهم صحیحی از مفهوم اعتراض سیاسی به دست آید، آنگاه سطوح اثرپذیری ثبات سیاسی از اعتراض سیاسی از یکدیگر تفکیک شوند تا متناسب با هر سطح اقدام و تصمیم‌سازی صورت پذیرد.

روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه از منظر جهت‌گیری جزء مطالعات بنیادی محسوب می‌گردد که در آن از داده‌های سازمان‌یافته مصاحبه با جوانان تحصیل‌کرده شهر تهران برای خلق مفهوم و کشف الگوهای اعتراضات اجتماعی آنان استفاده شده است؛ در چنین پژوهش‌هایی که تکثر موارد بر تنوع داده‌ها تأثیرگذار است برای تدقیق نمونه‌گیری از مجموعه‌ای از موارد متمایز به صورت هدفمند استفاده می‌شود تا مورد انتخابی بتواند معرف طیفی باشد که آن را نمایندگی می‌کند، بنابراین در تحقیق حاضر در حد امکان از مشارکت دانش‌آموختگان دانشگاه‌های مختلف شهر تهران با سلاقی متنوع اجتماعی به روش گلوله‌برفی بهره‌گرفته شده و با گذر از هر مصاحبه به مصاحبه دیگری شکل یافته و رشد نموده تا اینکه در مرحله اشباع نظری به بلوغ برسد. به این منظور با حدود ۳۲۳ نفر از جوانان تحصیل‌کرده تهرانی که به روش گلوله‌برفی حاضر به پاسخ‌دهی به سؤالات شدند مصاحبه باز صورت گرفت و حدود ۶۰۰ کد اولیه از این مصاحبه‌ها احصا و به شرح گام‌های زیر مورد بهره‌برداری قرار گرفت:

گام اول: شناسایی قلمرو تحقیق و ورود به عرصه؛ پس از مشخص‌شدن پرسش تحقیق که الگوی اعتراضات جوانان تحصیل‌کرده بود، دامنه کار تا حدود زیادی نمایان شد که مبتنی بر اعتراضات اجتماعی ذیل کنش‌های فردی یا جمعی بود. از آنجایی که به باور محقق کنش‌های جوانان تحصیل‌کرده بیشتر کنشی فردمحور و در سطح خرد قابل توجه است و از طرفی امکان پرداختن به دو جنبه خرد و کلان در قالب یک مقاله وجود نداشت سطح خردکنش موردتوجه قرار گرفت.

گام دوم: جمع‌آوری داده‌ها و انتخاب نمونه‌ها؛ پژوهشگر در مطالعه کیفی بر اساس دو سؤال، افراد و زمینه را انتخاب می‌کند؛ نخست اینکه چه کسی می‌تواند بهترین و بیشترین اطلاعات را در مورد موضوع بدهد؟ و دوم اینکه در چه محیط‌هایی می‌توان بهترین و بیشترین اطلاعات را درباره موضوع به دست آورد؟ بر اساس این دو پرسش افرادی که می‌توانستند به یافتن پاسخ پرسش‌ها کمک کنند جوانانی بودند که در یکی از مقاطع دانشگاهی در حال تحصیل بوده یا دانش‌آموخته شده بودند تا درک مناسبی از فضای اعتراضات دانشجویی داشته باشند و محیط دانشگاه به علت

اینکه بستر بیشتر کنش‌های اجتماعی است برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق انتخاب شد. ضمن اینکه به واسطه عمومیت بیشتر شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها در بین این دسته از جوانان از فضای رسانه‌ای نیز شناخت مناسبی داشتند.

گام سوم: تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ با توجه به روش انتخابی (داده‌بنیاد)، داده‌ها هم‌زمان با جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل شدند و تا زمانی که به حد اشباع رسیدند این روند ادامه یافت. در نخستین مرحله از کدگذاری (کدگذاری باز) با مرور مجموعه داده‌های گردآوری شده حدود ۶۰۰ مفهوم از مصاحبه‌ها استخراج شدند. پس از این مرحله مقایسه و دسته‌بندی مفاهیم استخراج شده از دل داده‌ها انجام شد که در دو مرحله کدگذاری محوری ۱ و انتخابی ۲ انجام شد. در کدگذاری محوری، فرآیند اختصاص کد به مفاهیم موجود در داده از حالت کاملاً باز خارج شده و شکلی گزیده به خود گرفت و محورهای اصلی در مجموعه داده‌ها مشخص شدند و در مرحله بعدی کدگذاری حول این محورها انجام شد. در آخرین مرحله از کدگذاری (کدگذاری انتخابی) با توجه به کدها و مفاهیم شناسایی شده در دو مرحله قبل فرآیند کدگذاری استحکام بیشتری یافت.

گام چهارم: نگارش و ارائه نظریه؛ آخرین مرحله در تحلیل داده‌ها، نگارش و تدوین نهایی نظریه بود. قبل از این مرحله، سه مرحله کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) انجام شده و تصویر پژوهش از گذشته روشن‌تر گردید. آخرین مرحله این بود که محقق آنچه را که از این تصویر می‌بیند، برای سایر افراد به تصویر بکشد. این تصویر که در انتهای مراحل پنج‌گانه و پس از بررسی داده‌ها ارائه شده به مسئله پژوهش پاسخ می‌دهد هرچند می‌تواند پرسش‌های جدیدی نیز ایجاد نماید.

گام پنجم: ارزیابی نظریه؛ به منظور اطمینان از میزان مطلوبیت و مفید بودن نتایج کار، مدل استخراج شده با تعدادی از اساتید، دانشجویان و کارشناسان حوزه علوم اجتماعی و رسانه در میان گذارده شد و کاربردی بودن و نزدیک بودن آن به دنیای واقعی کار مورد تأکید قرار گرفت.

1. Axial coding
2. Selective coding

یافته‌های پژوهش

مشخصات پاسخ‌دهندگان

برابر داده‌های جدول زیر ۶/۸ درصد پاسخ‌دهندگان مدرک کاردانی، ۱۰/۵ دانشجوی کارشناسی، ۶۷/۲ کارشناسی، ۰/۳ دانشجوی کارشناسی ارشد، ۱۳ درصد کارشناسی ارشد و ۱/۲ درصد دکتری هستند و ۰/۹ درصد نیز به این سوال پاسخی نداده‌اند. همانطور که جدول نشان می‌دهد بیشتر پاسخ‌دهندگان دارای مدرک کارشناسی بوده و بنابراین از دانش کافی برای پاسخ به سوال برخوردار بوده‌اند.

جدول ۲. مدرک تحصیلی پاسخ‌دهندگان

		فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد مجموع
معتبر	کاردانی	۲۲	۶/۸	۶/۹	۶/۹
	دانشجوی کارشناسی	۳۴	۱۰/۵	۱۰/۶	۱۷/۵
	کارشناسی	۲۱۷	۶۷/۲	۶۷/۸	۸۵/۳
	دانشجوی ارشد	۱	۰/۳	۰/۳	۸۵/۶
	کارشناسی ارشد	۴۲	۱۳	۱۳/۱	۹۸/۸
	دکتری	۴	۱/۲	۱/۳	۱۰۰
	جمع	۳۲۰	۹۹/۱	۱۰۰	
نامعتبر	بدون پاسخ	۳	۰/۹		
مجموع		۳۲۳	۱۰۰		

برابر داده‌های جدول زیر شغل پدر ۳۱ درصد پاسخ‌دهندگان کارمند، ۵۱/۱ آزاد، ۱/۲ بیکار و ۹/۶ بازنشسته هستند و ۷/۱ درصد نیز به این سوال پاسخی نداده‌اند؛ بنابراین از آنجایی که شغل پدر تا حدودی بر میزان آشنایی با واقعیت‌های اجتماعی موثر است، در برگیری همه مشاغل می‌تواند بر جامعیت تحقیق بیفزاید.

جدول ۳. شغل پدر پاسخ‌دهندگان

		فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد مجموع
معتبر	کارمند	۱۰۰	۳۱	۳۳/۳	۳۳/۳
	آزاد	۱۶۵	۵۱/۱	۵۵	۸۸/۳
	بیکار	۴	۱/۲	۱/۳	۸۹/۷
	بازنشسته	۳۱	۹/۶	۱۰/۳	۱۰۰
	جمع	۳۰۰	۹۲/۹	۱۰۰	
نامعتبر	بدون پاسخ	۲۳	۷/۱		
مجموع		۳۲۳	۱۰۰		

برابر داده‌های جدول زیر ۰/۶ درصد پاسخ‌دهندگان زیر یکساعت، ۳۳/۷ درصد پاسخ‌دهندگان ۱ تا ۲ ساعت، ۳۴/۴ درصد ۳ تا ۴ ساعت، ۱۸/۶ درصد ۵ تا ۶ ساعت و ۱۰/۵ درصد بیشتر از ۷ ساعت در روز از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند و ۱/۵ درصد نیز به این سوال پاسخی نداده‌اند، ضمن اینکه ۰/۶ درصد پاسخ‌دهندگان اصلاً از شبکه‌های اجتماعی استفاده نمی‌کنند؛ به عبارتی تعداد بسیار زیادی از پاسخ‌دهندگان با بیش از یک ساعت بهره‌برداری از شبکه‌های اجتماعی می‌توانند اطلاعات مناسبی در خصوص بخشی از جامعه داشته باشند.

جدول ۴. استفاده پاسخ‌دهندگان از شبکه‌های اجتماعی

		فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد مجموع
معتبر	زیر ۱ ساعت	۲	۰/۶	۰/۶	۰/۶
	۱ تا ۲ ساعت	۱۰۹	۳۳/۷	۳۴/۵	۳۵/۱
	۳ تا ۴ ساعت	۱۱۱	۳۴/۴	۳۵/۱	۷۰/۳
	۵ تا ۶ ساعت	۶۰	۱۸/۶	۱۹	۸۹/۲
	بیشتر از ۷ ساعت	۳۴	۱۰/۵	۱۰/۸	۱۰۰
	جمع	۳۱۶	۹۷/۸	۱۰۰	
نامعتبر	صفر	۲	۰/۶		
	بدون پاسخ	۵	۱/۵		
	جمع	۷	۲/۲		
مجموع			۱۰۰		

برابر داده‌های جدول زیر ۴/۶ درصد پاسخ‌دهندگان زیر یکساعت، ۶۰/۷ درصد پاسخ‌دهندگان ۱ تا ۲ ساعت، ۲۱/۷ درصد ۳ تا ۴ ساعت، ۳/۱ درصد ۵ تا ۶ ساعت و ۰/۳ درصد بیشتر از ۷ ساعت

در روز تلویزیون تماشا می‌کنند و ۵ درصد نیز به این سوال پاسخی نداده‌اند، ضمن اینکه ۴/۶ درصد پاسخ‌دهندگان اصلاً تلویزیون تماشا نمی‌کنند. باتوجه‌به اینکه درصد بسیار زیادی از پاسخ‌دهندگان بیش از یک‌ساعت از رسانه ملی استفاده می‌کنند و از آنجایی که رسانه ملی اصلی‌ترین کانال اطلاع‌رسانی عمومی است می‌تواند کانال مناسبی برای آشنایی با شرایط مردم در اختیار پاسخ‌دهندگان قرار دهد.

جدول ۵. ساعت تماشای تلویزیون پاسخ‌دهندگان

		فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد مجموع
معتبر	زیر ۱ ساعت	۱۵	۴/۶	۵/۱	۵/۱
	۱ تا ۲ ساعت	۱۹۶	۶۰/۷	۶۷/۱	۷۲/۳
	۳ تا ۴ ساعت	۷۰	۲۱/۷	۲۴	۹۶/۲
	۵ تا ۶ ساعت	۱۰	۳/۱	۳/۴	۹۹/۷
	بیشتر از ۷ ساعت	۱	۰/۳	۰/۳	۱۰۰
	جمع	۲۹۲	۹۰/۴	۱۰۰	
نامعتبر	صفر	۱۵	۴/۶		
	بدون پاسخ	۱۶	۵		
	جمع	۳۱	۹/۶		
مجموع			۱۰۰		

برابر داده‌های جدول زیر ۸۰/۵ درصد پاسخ‌دهندگان را آقایان و ۱۸/۹ درصد را خانم‌ها تشکیل می‌دهند و ۰/۳ درصد نیز به این سوال پاسخی نداده‌اند. باتوجه‌به میزان علاقه آقایان به مشارکت در مباحث سیاسی این موضوع تا حدودی طبیعی به نظر می‌رسد. با این حال تمایل بیشتر خانم‌ها برای مشارکت در پاسخ‌دهی می‌توانست بر جامعیت بیشتر تحقیق بیفزاید.

جدول ۶. جنسیت پاسخ‌دهندگان

		فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد مجموع
معتبر	آقا	۲۶۰	۸۰/۵	۸۰/۷	۸۰/۷
	خانم	۶۱	۱۸/۹	۱۸/۹	۹۹/۷
	بدون پاسخ	۱	۰/۳	۰/۳	۱۰۰
	جمع	۳۲۲	۹۹/۷	۱۰۰	
نامعتبر	بدون پاسخ	۱	۰/۳		
مجموع		۳۲۳	۱۰۰		

بررسی داده‌های تحقیق

باتوجه به چهار روش کنش خرد مدنظر مارکس ویر شامل کنش عقلانی معطوف به هدف، کنش عقلانی معطوف به ارزش، کنش عاطفی و کنش سنتی، داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته در قالب چهار جدول زیر ساخت گرفته و مفاهیم و طبقه هر مقوله احصا گردید.

جدول ۷: فهرست طبقات، مفاهیم و کدهای اولیه برای مقوله کنش عقلانی معطوف به هدف

متغیر	مقوله	طبقه	مفاهیم	کدهای اولیه
کنش اعتراضی	کنش عقلانی معطوف به هدف	شکل ارتباط	ارتباط نوشتاری	نامه‌نگاری یا مسئول مربوطه (۲۰۷)، نامه به مسئولین (۲۳۰)، نامه نوشتن به مجلس (۲۴۶)، نامه‌نگاری یا فرمانداری (۲۴۸)، نامه‌نگاری با وزارتخانه مربوطه (۲۵۶)، ارسال نامه به مجلس با انتخاب نماینده از بین دوستان و آشنایان (۲۶۹)، از طریق سامانه پیامکی و نامه‌نگاری (۲۷۲)، نامه‌نگاری با شورای شهر، شهردار، نماینده مجلس و... (۲۸۸)، اگر اعتراض شدید باشه نامه به دفتر رئیس‌جمهور نامه (۲۹۴)، نوشتن نامه به دفتر نمایندگی رئیس‌جمهور یا نمایندگان مجلس یا ولایت فقیه (۳۲۳)، نامه‌نگاری با مقامات (۳۲۵)، نامه نوشتن به نماینده مجلس (۳۴۷)، مکاتبه با دفتر رهبری (۲۵۰)، نامه‌نگاری با نهادهای مرتبط (۴۸۹)، نوشتن نامه برای نماینده‌های مجلس (۷۹)، ارسال نامه به نهاد ریاست جمهوری (۱۷۰)، نامه به نمایندگان مجلس (۱۷۸)
			ارتباط کلامی	از طریق ملاقات عمومی با مسئولین صحبت می‌کنم (۹۹)، اطلاع به نماینده مجلس (۲۹)، ، با شورای نگهبان و مجلس تماس می‌گیرم (۱۸۷)، به رفیق پدرم تو مجلس میگم (۱۹۱)، از طریق نماینده شهر خود اعتراض خود را به گوش مراجع قضایی می‌رسانم (۳۶۳)، تماس با دفتر رهبری (۲۶۱)، تماس تلفنی با مسئولان مربوطه و اعلام اعتراض (۲۶۸)، تماس تلفنی یا مراجعه حضوری به مراجع ذیربط (۴۹۳)
			ارتباط مجازی	کامنت تو پیجشون یا نامه نوشتن (۸۳)، برای مسئولین کامنت می‌گذارم (۷۸)، در شبکه‌های مجازی که مدیران بالادست دولتی در آن حضور دارند اعتراض خود را بیان می‌کنم (۱۱۱)، کامنت گذاشتن برای اشخاص دولتی (۴۸۲)، کامنت گذاشتن در سایت رهبری (۲۹۰)، شاید در سایت رهبری نظرم رو بنویسم (۲۹۱)، زیر پست مسئولان کامنت میدارم (۲۹۹)، مراجعه به گروه‌های تلگرامی مسئولین (۲)، کامنت در اینستاگرام مسئول مدنظر (۳)، مطلب گذاشتن در پیج مسئولین (۹)، از طریق رسانه‌ها و مطبوعات و فضای مجازی و کانال‌های اینستاگرامی مسئولان (۱۶۰)، با پیام گذاشتن در اینستاگرام مسئولین (۱۶۹)، از طریق شبکه‌های اجتماعی مسئولان (۱۸۲)، کامنت گذاشتن در پیج مسئولین (۷۰)، مراجعه به صفحه شخصی مسئولان فعال در شبکه‌های اجتماعی (۲۶۲)، ایمیل به نماینده مجلس (۱)، اگر اعتراض جدی باش در پیج نماینده می‌نویسم (۲۵۲)

کدهای اولیه	مفاهیم	طبقه	مقوله	متغیر
	مراجعه به دفتر نماینده مجلس (۱۸۹)، مراجعه به نماینده شهر در مجلس (۳۴۲)، مراجعه به نماینده شهر (۲۹۶)، مراجعه حضوری به فرمانداری یا نماینده مجلس (۲۵۷)، مراجعه به دفتر نماینده مجلس (۲۶۰)، مراجع حضوری به دفتر نماینده مجلس و طرح حضوری موضوع (۲۵۵)، مراجعه حضوری به نماینده شهر (۲۸۹)، اگر موضوع جدی باشد میرم تهران اعتراضم رو به نمایندگان دولت می‌رسونم (۲۹۳)، مراجعه به دفتر سازمان بازرسی کل کشور (۲۴۷)، مراجعه به دفتر نماینده مجلس (۱۳۱)			
	از طریق نماینده مجلس استان (۱۵۳)، از طریق نمایندگان مجلس (۱۶۱)، با نمایندگان در میان می‌گذارم (۱۶۴) از طریق نماینده مجلس (۱۷۳)، از طریق نماینده شهر، شورا و... (۲۸۵)، از نماینده مجلس پیگیری می‌کنم (۴۰۹)، از طریق نماینده شهر (۴۶۵)، از طریق نماینده روستا و شهر یا از طریق مسئولان دانشگاه (۴۷۲)، از طریق نمایندگان استان (۴۸۰)، انتقال اعتراض به نماینده شهر (۵۹۳)، از طریق نماینده شهر (۵۹۴)، اعتراض به نماینده شهرم (۵۱۱) به نماینده مجلس بیان می‌کنم (۱۱۲)، از طریق یکی از بستگان در مجلس (۱۸۴)			
	از طریق نمایندگان دولت در ارگان‌های مربوطه (۱۶۸)، از طریق استاندار و... پیگیری می‌کنم (۳۶۲)، به مقامات دولتی یا امام‌جمعه منعکس می‌کنم (۴۳۵)، اطلاع‌رسانی به مدیران بلندپایه (۴۸۸)، از استانداری پیگیری می‌کنم (۱۵۸)، از طریق فرمانداری و استانداری (۴۸۵)، با یکی از آشنایان که در دولت کار می‌کند در میان می‌گذارم تا ارجاع دهند (۳۸۵)، اطلاع به اقوامی که در دولت هستند (۲۶۷)		مخاطب ارتباط	
	از طریق سازمان بازرسی کل کشور پیگیری می‌شوم (۸۷)، از طریق دیوان عدالت اداری بیان می‌کنم (۹۵)، از طریق نماینده ولی فقیه در دانشگاه برای ورود رهبری (۷۳)، اعتراض سلسله مراتبی از طریق دادگستری (۱۷۱)، اعتراض قانونی از طریق امام جمعه و... (۳۴۱)، انتقاد در مجامعی که به خواسته‌ها و شکایات مردم رسیدگی می‌شود (۲۶۵)، از طریق دادگستری، استادان و مسئولین دانشگاه (۴۷۷)، از طریق حراست و بازرسی سازمان خودم (۸۶)، از طریق تشکل‌های دانشجویی و به نفراتی که در جلساتی با مقام معظم رهبری شرکت می‌کنند انتقال می‌دهم (۱۵۹)، شکایت به دیوان عدالت اداری (۳۰۰)، شکایت از طریق مراجع قانونی (۴۹۶)			

جدول ۸: فهرست طبقات، مفاهیم و کدهای اولیه برای مقوله کنش عقلانی معطوف به ارزش

متغیر	مقوله	طبقه	مفاهیم	کدهای اولیه
کنش اعتراضی	کنش عقلانی معطوف به ارزش	مخاطب ارتباط	ایهام	با مسئولین ذی‌ربط در میان می‌گذارم (۱۶۵)، از مراجع ذیربط اقدام می‌کنم (۴۰۴)، احقاق حق از طریق مراجع قانونی (۵۱۹)، ارتباط با کسانی که شغل مهمی دارند (۴۹۲)، اعتراض به مسئولین در دیدارهای مردمی (۱۲۹)، تماس با یکی از فامیل‌های مرتبط با مراجع ذیربط (۱۸۰)، پای منبر اعتراض خود را به شنوندگان می‌گم و افراد را آگاه می‌کنم (۵۰)، بیان مسئله در گفت‌وگوهای دانشجویی با مسئولین (۶۹)
			دانشگاهی	از طریق مسئولین و استادان دانشگاه (۴۷۵)
			دانشگاهی	از طریق گروه‌های سیاسی دانشگاه و گروه‌های سیاسی جامعه (۳۸۹)، از طریق تشکل‌های دانشجویی و بسیج (۴۳۲)، از طریق گروه‌های سیاسی دانشگاه و جامعه (۵۵۷)، تشکیل گروه‌های سیاسی در دانشگاه (۵۷۰)، ایجاد تشکل دانشجویی و درخواست گروهی (۲۲۲)، در جلسات و گردهمایی‌ها بیان می‌کنم (۸۹)، در تریبون‌های آزاد دانشگاهی شرکت می‌کنم (۱۲۳)
کنش عقلانی معطوف به ارزش	ایجاز ارتباط	ایهام رسانه‌ای	با استفاده از رسانه‌ها آن را بیان می‌کنم (۳۸۳)، چون سازوکار مناسبی وجود ندارد در نهایت متن انتقادی یا کلیبی در فضای مجازی منتشر کنم (۱۵۵)، چون بستری برای اعتراض نیست تنها کاری که میشه کرد نشر نظراتمان در فضای مجازی است (۲۰۸)، اعتراض از طریق فضای مجازی (۱۴)، سعی می‌کنم وارد نشوم اگر مجبور شوم از طریق فضای مجازی (۱۶)، بیان اعتراضات در فضای مجازی برای ورود رسانه‌ها (۷۵)، اگر خیلی مهم نباشه در فضای مجازی و اگر مهم باشه پیگیری از افراد مسئول (۱۴۶)، استفاده از فضای مجازی و اعتراض دسته جمعی (۲۷۳)، از طریق فضای مجازی (۲۷۴)، از ترس موقعیت اجتماعی بیان نمی‌کنم یا نهایتاً فضای مجازی (۲۳۱)، در فضای مجازی مطرح می‌کنم (۳۷۶)، هیچ راه اعتراض موثر و جمعی بدون دردسر در جامعه وجود ندارد مگر اینکه در فضای مجازی موضوع بولد شود (۳۹۴)، مانند اروپاییها با اعتصاب دسته جمعی و ایجاد کمپین‌های خاص در فضای مجازی (۳۹۵)، نمی‌دانم شاید در فضای مجازی انتقاد کنم (۴۲۶)، تظاهرات یا کمپین مجازی (۴۳۳)، استفاده از فضای مجازی (۴۴۱)، از ملت می‌خواهم اعتراض خود را در فضای مجازی منتشر کنند (۴۵۱)، اعتراض در گروه‌های مجازی (۴۷۹)، در فضای مجازی (۴۸۷)، آگاهسازی مردم نسبت به شرایط در فضای مجازی (۴۹۹)، شعارهای ملایم در فضای مجازی (۵۱۰)، کاریکاتورسازی در فضای مجازی (۵۱۳)، روشنگری با استفاده از صفحات مجازی (۵۲۱)، فقط فضای مجازی رو دنبال می‌کنم واکنشی نشان نمی‌دهم (۵۳۲)	
		رسانه سنتی	از طریق رادیو یا پیام‌گیر شبکه‌های تلویزیونی (۱۷۹)، به رادیو و تلویزیون زنگ می‌زنم (۳۷۴)، حضور در مطبوعات خبری و پرسیدن سوال (۲۵۳)	

متغیر	مقوله	طبقه	مفاهیم	کدهای اولیه
			رسانه نوین	<p>از طریق فضای مجازی با گذاشتن مطلب در یک کانال (۱۸)، با کامنت گذاشتن نظر می‌دهم و اعتراض می‌کنم (۴۵)، ایجاد هشتگ در فضای مجازی و اعتراض با سایر معترضین (۹۲)، از طریق پست گذاشتن در گروه دانشجویی (۲۱۵)، شعارنویسی علیه دولت در فضای مجازی (۳۵۴)، عکس گذاشتن در صفحه اجتماعی دادگستری (۲۵۱)، پخش ویدئو و کلیپ و متن در فضای مجازی (۳۲۲)، شعارنویسی علیه دولت در فضای مجازی و پست گذاشتن در گروه دورهمی (۲۱۹)، پست گذاشتن در گروه‌های مجازی (۲۲۰)، گذاشتن عکس و پست اعتراض‌آمیز و شرکت در تظاهرات و تجمعات (۳۹۰)، نوشتن نامه یا کامنت در فضای مجازی برای مسئول مربوطه (۴۴۳)، قراردادن پست و عکس در فضای مجازی (۴۶۳)، مطالب موجود در شبکه و کانال‌های مجازی را به گروه‌های دیگر انتقال می‌دهم (۵۷۶)، پست یا استوری گذاشتن در فضای مجازی (۵۹۵)، کانال ایجاد می‌کنم و مطلب می‌گذارم (۱۰)، ایجاد یک کمپین در یک کانال (۱۳)، در اینستاگرام پست می‌گذارم یا در گروه‌ها دنبال هم نظر می‌گردم (۹۷)، شبکه‌های مجازی در نظرسنجی‌ها شرکت می‌کنم و نارضایتی خود را بیان می‌کنم (۱۱۴)، اعتراض در تلگرام و اینستاگرام (۱۴۵)، طرح در شبکه‌های اجتماعی (۳۱۶)، در شبکه‌های اجتماعی و پیج‌های شخصی (۳۱۸)، پست گذاشتن در گروه‌ها (۳۵۱)، پست گذاشتن در اینستاگرام (۳۵۳)، اعتراض دانشجویی در شبکه واتساپ و... (۳۵۶)، تلگرام و اینستاگرام چون ابزار در دسترس است (۲۳۴)، استفاده از فیس‌بوک، تلگرام و اینستاگرام (۲۳۶)، از طریق نماینده مجلس و در کنارش اینستا و واتساپ (۲۴۰)، آگاهسازی در صفحات اجتماعی (۲۵۴)، انتشار عکس و فیلم در صفحات اجتماعی (۲۵۷)، ایجاد گروه در واتساپ (۲۷۵)، در گروه‌های دوستانه واتساپ و اینستاگرام (۲۸۰)، در اینستاگرام کامنت می‌گذارم (۲۸۳)، در واتساپ نظر می‌دهم (۲۸۴)، از طریق صفحه‌های شخصی در اینستاگرام و تلگرام و کامنت و توییت کردن در آن (۳۹۱)، با استفاده از اینستاگرام و تلگرام روشنگری می‌کنم (۴۰۲)، در اینستاگرام و توییت مطلب می‌نویسم (۴۱۰)، در اینستاگرام اعتراض می‌کنم (۴۱۱)، طرح در دانشگاه یا از طریق شبکه اینستاگرام (۴۳۰)، طرح در فضای اینستاگرام (۴۳۸)، از طریق اینستاگرام و جمع شدن در سطح شهر (۴۶۶)، در شبکه‌های مجازی (۴۹۴)، در شبکه‌های مجازی (۴۹۵)، بحث با دوستان در تلگرام (۵۰۲)، اعتراض و شعار در اینستاگرام (۵۱۶)، فقط اینستاگرام را مشاهده می‌کنم (۵۳۶)، در اینستاگرام نظر خودم رو کامنت می‌ذارم (۵۳۱)، صفحه‌های شخصی در اینستاگرام و تلگرام، شبکه‌های ماهواره‌ای (۵۵۰)، پست‌های انتقادی در اینستاگرامی را لایک کرده و در صورت لزوم نظر خود را می‌نویسم (۵۴۳)، در گروه خانوادگی واتساپ درباره آن بحث می‌کنیم (۵۴۴)، در تلگرام مطلب می‌گذارم (۵۷۸)، مطالب اینستاگرام و تلگرام را مطالعه می‌کنم (۵۸۰)، در تلگرام انتقاد می‌کنم و مطلب می‌گذارم (۵۸۴)، مطالب انتقادی را در فضای مجازی (تلگرام) برای دیگران می‌فرستم (۵۸۶)، در تلگرام مطلب می‌گذارم (۵۸۸)، در تلگرام مطلب می‌گذارم (۵۸۹)، عکس و کامنت توهین‌آمیز در صفحات اینستاگرام (۵۵۹)، در اینستاگرام و تلگرام مطالب را دنبال می‌کنم (۵۷۵)، از طریق شبکه‌های مجازی و اعتراضات دانشجویی (۴۶۹)، بحث با دوستان در فضای مجازی (۳۱)، در فضای مجازی به بقیه می‌گویم یا در جمع‌های دوستانه صحبت می‌کنم (۱۱۵)</p>

جدول ۹. فهرست طبقات، مفاهیم و کدهای اولیه برای مقوله کنش عاطفی

متغیر	مقوله	طبقه	مفاهیم	کدهای اولیه
کنش اعتراضی	کنش عاطفی	کنش‌های ارتباطی	کنش مسالمت‌آمیز	از طریق تشکل‌های دانشجویی یا تحصن‌ها (۴۲۷)، چهره به چهره اعتراض می‌کنم یا نشر مطالب انتقادی در فضای مجازی (۱۲۵)، هماهنگی با دوستان برای مراجعه به مسئولین استانی و اگر حل نشد ایجاد جنبش در فضای مجازی (۴۴۷)، تصاویر مربوط به مشکلات را در پروفایلم می‌گذارم (۵۰۰)، در واتساپ در گروه دوستان پیام اعتراض‌گونه می‌دهم (۳۶۱)، عکس اعتراضی در اینستاگرام و فیسبوک می‌گذارم (۳۸۷)، در گروه خانوادگی واتساپ نظر میدم و از دیگران نظرخواهی می‌کنم (۵۳۴)، در اینستاگرام دنبال و در خانواده بحث می‌کنیم (۵۳۹)، کامنت و توییت در اینستاگرام و تلگرام و گذاشتن عکس و پست اعتراضی (۵۵۱)، عکس اعتراضی در اینستاگرام و فیسبوک و همراهی کردن با بقیه (۵۴۵)، گذاشتن عکس و پست اعتراضی در صفحه شخصی اینستاگرام (۵۷۱)، در جمع دوستان اعتراض می‌کنم و جای دیگر جرات ندارم (۴۶)، با بچه‌های دانشگاه راجع به اون صحبت و بحث می‌کنم (۱۰۰)، وقت زیادی برای انتقاد ندارم در محل کار بین همکاران صحبت می‌کنیم (۱۲۱)، در جمع دوستانه بیان می‌کنم (۲۸۲)، در کلاس دانشگاه بیان می‌کنم (۲۸۷)، با دوستان و آشنایان بحث می‌کنیم (۳۷۷)، در جمع دوستان مطرح می‌کنم (۴۲۰)، با دوستان مطرح می‌کنم (۴۲۸)، در دانشگاه و در میان دانشجویان (۴۸۳)، طرح در بین همکاران و مرتبطین با قالب و چارچوب (۴۸۴)، اعتراضی ندارم اگر داشته باشم بین فامیل مطرح می‌کنم (۱۲۴)، بعلت زندگی در روستا طرح موضوع در جمع‌های خانوادگی (۳۲۴)، با پدر و مادرم در میان می‌گذارم (۳۸۴)، با پدرم در بعضی مسائل بحث می‌کنم (۵۳۷)، اعتراضم را به پدرم که روحانی است اعلام می‌کنم (۵۴۱)، اگر صحت داشته باشد در خانواده بحث می‌کنم (۵۴۲)
			کنش بی‌سوزنی‌آمیز	کامنت و پست توهین‌آمیز در فضای مجازی (۵۵۸)، در صفحات اینستاگرام به مسئولین توهین می‌کنم (۵۳)، جوک می‌سازم واسه گروه خانوادگی می‌فرستم (۶۶)، به‌صورت طنز تلخ در اینستاگرام منتشر می‌کنم (۱۲۰)، حرف‌های زشت از طریق اینستاگرام (۱۷۲) به‌صورت طنز در فضای گروه‌های تلگرامی دانشجویی یا خانوادگی مطرح می‌کنم (۴۱۹)، شایعه‌پراکنی در خصوص مسئولین در اینستاگرام (۵۶۵)، نمایش طنزآلود در تئاترها (۷۶)، متن طنز یا جوک می‌سازم (۱۱۹)
			اطلاع‌رسانی	از طریق اعتراضات دانشجویی (۴۸۱)، طرح با دوستان و همکاران و تصمیم درباره اعتراض (۳۲۱)، شرکت در تجمعات دانشجویی و اجتماعات اعتراضی (۴۳۶)، فقط بحث‌های همکاران یا مشتریان را در فضای مجازی دنبال می‌کنم (۵۳۸)، جایی که بتونیم انتقاد کنیم وجود نداره اگر خبرنگاری ازم بپرسه نظرم رو میگم (۱۵۶)، میام بیرون در غیر این صورت تو اینستاگرام واکنش نشون میدم (۲۴)، اعتراضات خود را در گروه‌های دوستانه، خانوادگی و دانشجویی شبکه‌های اجتماعی بیان می‌کنم (۳۵۹)، استفاده از خبرگزاری‌ها و شبکه‌های اجتماعی هرچند اکثراً بی‌جواب می‌ماند (۳۹۸)، از طریق استادان و دانشجویان (۴۹۱)، با همه در میان می‌گذارم (۳۷۸)، اطلاع به مردم (۴۴۵)، در وسایل نقلیه عمومی با مردم صحبت می‌کنم (۵۰۹)، در محل کار با مشتریان در میان می‌گذارم (۵۳۳)، بحث و جدل با اطرافیان (۳۰)، اعتراض از طریق شبکه‌های ماهواره‌ای (۵۱۴)، اعتراض از طریق گروه‌های ضد انقلاب (۵۱۵)

جدول ۱۰. فهرست طبقات، مفاهیم و کدهای اولیه برای مقوله کنش سنتی

متغیر	مقوله	طبقه	مفاهیم	کدهای اولیه
کنش اعتراضی	کنش سنتی	کنش های اجتماعی	مسالمت جری	<p>تجمع قانونی (۳۳۶)، اگر واقعاً فشاری روی من باشد با هم صنفیان خود دست به اعتصاب می‌زنیم (۸۵)، اگر واقعاً برای اینجانب بد باشد راهپیمایی می‌کنیم (۸۸)، تظاهرات مسالمت‌آمیز (۲۲۳)، اول فضای مجازی اگر نشد راهپیمایی مسالمت‌آمیز (۳۲۰)، تظاهرات مسالمت‌آمیز (۳۲۹)، با رعایت هنجارها حضور در اجتماعات (۴۲۹)، به‌صورت اعتراض آبرومندانه به خیابان می‌آیم (۴۵۰)، تظاهرات خیابانی و اعتراض (۴۵۵)، حضور در سطح شهر و تظاهرات (۴۳۹)، تجمعات مسالمت‌آمیز گروهی (۴۴۲)، اعتراض اجتماعی مسالمت‌آمیز (۴۴۸)، شرکت در اعتراضی که اغتشاش یا براندازی نظام نباشد (۴۴۹)، اعتراض و راهپیمایی در قالب و چارچوب (۴۸۶)، اعتراض مدنی (۱۵۲)</p>
			خشونت نامشروط	<p>می‌ریزیم تو خیابان (۵۸)، آشوب به پا می‌کنم که جهان ببیند (۶۲)، اگر تصمیمات واقعاً ظالمانه باشد اعتراض خود را در خیابان نشان می‌دهم (۸۴)، شاید در اعتراض خیابانی شرکت کنم (۱۱۶)، تظاهرات و راهپیمایی (۱۳۰)، می‌توانم جبهه‌ای از اعتراضات را به راه بیندازم (۱۲۸)، تجمع در خیابان (۱۳۷)، راه‌اندازی کمپین اعتراضی (۲۱۶)، اعتراض خیابانی (۲۲۶)، اعتراض خیابانی چون تنها راه است (۲۳۳)، تو خیابان اعتراض می‌کنم (۲۴۴)، اعتراض خیابانی بدون آسیب زدن به دیگران (۲۵۸)، اعتراض دسته‌جمعی (۲۷۰)، حضور تو خیابان (۳۰۴)، اگر قدرت داشته باشم برخورد جدی و محکم (۳۳۰)، در سطح جمعی اعتراض را مطرح می‌کنم (۴۱۸)، اغتشاش و شورش (۳۴۸)، اعتراض اجتماعی با آتش زدن و خسارت زدن (۳۹۳)، در اعتراضات شرکت می‌کنم (۴۲۱)، هر کاری علیه دولت می‌کنم (۴۲۵)، اغتشاش و اعتراض (۴۵۸)، اغتشاش خیابانی (۵۱۲)، به خیابان میام و با تمام وجود اعتراض می‌کنم (۵۲۹)، سعی می‌کنم اعتراضم رو به خیابان بیارم (۵۲۳)، اعتراض در جامعه با آتش زدن بانکها و... (۵۵۳)، خودسوزی و آسیب‌های فردی به جسم خود (۵۵۶)، راهپیمایی و شعار توهین‌آمیز به مسئولین (۵۷۳)، آمدن به خیابان و آشوب کردن (۵۹۲)، تشکیل گروه در دانشگاه و خسارت زدن به اموال دانشگاه (۵۶۱)، راهپیمایی و مسدود کردن مسیر حرکت خودروها (۵۶۲)، به آتش کشیدن مغازه‌ها و اموال مردم (۵۶۷)</p>

متغیر	مقوله	طبقه	مفاهیم	کدهای اولیه
			سبب اعتراض	<p>از طریق گروه‌ها و تشکل‌های سیاسی دانشگاه، ایجاد خسارت در دانشگاه و همراه کردن بقیه با خود (۵۴۶)، به اعتراضات دانشجویی وارد می‌شوم (۴۱۴)، حمایت از اعتراض‌کنندگان در مقابل ارگان مورد نظر (۴۹۷)، اعتراض علنی نمی‌کنم ولی اگر اعتراض شود با مردم (۲۸)، با معترضان همسو می‌شوم (۳۳)، اگر اعتراضات خیابانی شکل گرفت من هم شرکت می‌کنم (۳۵)، اگر شرایطش باشد به خیابان می‌روم و علنی اعتراض می‌کنم (۴۱)، اگر تظاهرات بشود شرکت می‌کنم و گرنه هیچ (۴۹)، اگر مردم بیان خیابان منم میام در غیر این صورت کاری نمی‌کنم (۶۴)، حضور در تظاهرات و همصدا با مردم (۷۴)، اگر شرایط مهیا باشد اعتصاب می‌کنیم (۹۱)، اگر متوجه شوم با خیلی‌ها هم نظرم اعتراض خیابانی می‌کنم (۹۸)، همراهی با مردم در راهپیمایی‌ها و نوشتن اعتراض روی تابلو (۱۰۹)، اعتراض در خیابان همراه مردم (۱۳۲)، اعتراض خیابانی با مردم معترض (۱۷۴)، اگر تجمعی رخ داد به آنها ملحق می‌شوم (۱۸۶)، اگر لازم باشد به خیابان می‌روم ولی چون یک دست صدا نداره در خانه می‌مانم (۲۱۲)، همراهی با مردم در محل‌هایی که اعتراض مجاز است (۲۶۳)، اگر اعتراض دسته‌جمعی شکل بگیرد شرکت می‌کنم (۲۷۶)، اگر اعتراض دسته‌جمعی صورت بگیرد شرکت می‌کنم چون بیشتر جواب می‌ده (۲۷۸)، اگر با دوستان در یکجا جمع شویم اغتشاش می‌کنیم (۳۲۷)، اگر بقیه با من همراه شدند داخل خیابان اعتراض می‌کنم (۳۸۱)، اگر هم دانشگاهی‌هایم اعتراض کنند با آنها همراهی می‌کنم (۵۰۱)</p>

تجزیه و تحلیل

در بین روش‌های کنش مورد نظر ماکس وبر، روش کنش عقلانی معطوف به هدف که در آن کنشگر هدفی روشن را در نظر دارد، تمام وسایل و اجزای رسیدن به هدف را با هم به کار می‌برد و هدف آن عینی و خارجی می‌باشد و طبقه شکل ارتباط و مخاطب ارتباط قابل مشاهده است. در شکل ارتباط در کنار استفاده از ارتباط مجازی همچنان بهره‌گیری از ارتباط نوشتاری نسبت به دیگر مفاهیم همچون ارتباط حضوری و کلامی طرف‌داران بیشتری دارد و در مقوله مخاطب ارتباط، بعد از ناظران که طبیعتاً بیشتر محل رجوع معترضان هستند قانون‌گذاران نسبت به مجریان بیشتر مورد توجه معترضان قرار گرفته‌اند.

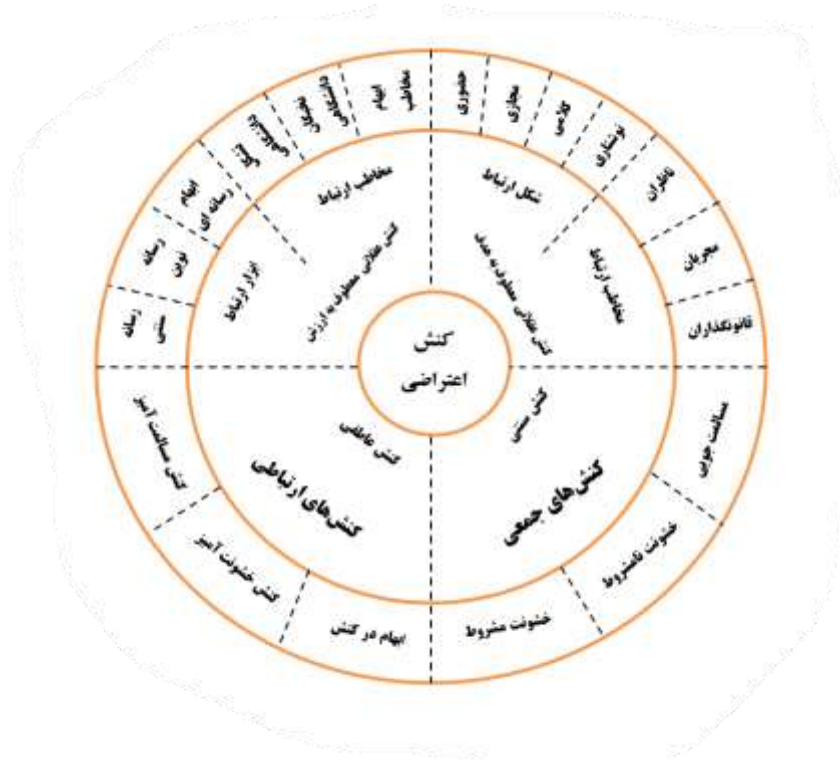
در روش کنش عقلانی معطوف به ارزش کنشگر با پذیرش خطرها برای آنکه به تصویری که خود وی از افتخار دارد وفادار بماند به نحوی عقلانی رفتار می‌کند که در این تحقیق دوطبقه مخاطب ارتباط و ابزار ارتباط قابل تمایز هستند. اما نکته قابل توجه این است که در طبقه مخاطب ارتباط، نخبگان دانشگاهی به‌ویژه استادان دانشگاه وزن کمی در بین مخاطبان دارند ضمن اینکه برخی از معترضین در مخاطب اعتراض خود دچار ابهام هستند. طبیعتاً در بین ابزارهای ارتباطی رسانه نوین بیشتر مورد توجه معترضین است؛ اما برخی هیچ شناختی از ابزار مورد استفاده خود نیز ندارند.

در روش کنش عاطفی که به طور بی‌واسطه ناشی از حال کنشگر در اوضاع و احوالی معین است و در آن ارزیابی معقولانه اهداف و ابزارهای دستیابی به هدف به چشم نمی‌خورد کنش‌های ارتباطی طبقه محوری است که سه مفهوم کنش مسالمت‌آمیز، کنش خشونت‌آمیز بر بستر ارتباط و ابهام در کنش را در بر می‌گیرد و کنش ارتباطی مسالمت‌آمیز همچنان مورد توجه معترضین است و نکته قابل توجه آن ابهام برخی کنشگران در انتخاب نوع کنش ارتباطی است.

روش کنش سنتی به‌عنوان کنشی که از عادت‌ها، عرف یا باورهای کنشگر بر می‌خیزد و بر اثر ممارست‌های طولانی وی عمل می‌کند به‌واسطه تأثیر رسانه‌ها در بین جوانان معترض در سه شکل کنش‌های مسالمت‌جویانه، خشونت نامشروط و خشونت مشروط صورت می‌پذیرد که نکته قابل توجه آن برتری انتخاب خشونت مشروط در بین معترضان است.

مدل تحقیق

بر اساس چهار روش کنشی سطح خرد ماکس وبر، شش طبقه قابل شناسایی است. این طبقات در برگیرنده نوزده مفهوم است که با توجه به سیالیت فضای رسانه نمی‌توان به طور کامل بین طبقات و مفاهیم حد فاصلی تصور نمود؛ بنابراین الگوی به‌دست آمده در خصوص کنش اعتراضی جوانان تحصیل کرده به تصمیمات اجرایی دولت را می‌توان به شکل زیر ارائه نمود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

اعتراضات اجتماعی به‌عنوان شکلی از مشارکت در امور جامعه می‌تواند با نشان‌دادن نقاط ضعف تصمیمات اجرایی، به‌عنوان جلوه‌ای از بازخورد عملکرد دولت باشد تا با اصلاح یا تغییر عملکردها بر کیفیت زندگی مردم افزوده و مسیر توسعه را با سرعت و دقت بیشتری طی نماید. هرچند به این دسته اعتراضات اجتماعی در تبلیغات رسانه‌ای غرب نگاه دوگانه‌ای وجود دارد و آنها را در کشورهای غربی نشانه گشودگی فضای اجتماعی - سیاسی و در دیگر کشورها نشانه نارضایتی سیاسی تلقی می‌نمایند، با این حال تجربه دولت دوازدهم در خصوص مواجهه با انواع اعتراضات اجتماعی تجربه بسیار گران‌بهایی است که می‌تواند مورداستفاده دولتمردان در سال‌های آتی قرار گیرد.

رسانه‌های غربی همواره تلاش نموده‌اند با فراهم نمودن بسترهای لازم و تقویت و تغییر شکل نارضایتی‌ها به تغییر شکل این اعتراضات به اعتراضات سیاسی و سپس امنیتی، هزینه‌های مقابله با

آنها را به شدت افزایش دهند و در این میان یکی از اقشاری که همواره به واسطه ویژگی‌های فردی و جمعی به عنوان جامعه هدف این رسانه‌ها بوده‌اند جوانان هستند که مهم‌ترین قشر جامعه را تشکیل می‌دهند؛ بنابراین لازم است برنامه‌ریزی مناسبی برای پیشگیری از تکرار این حوادث و ممانعت از آسیب‌دیدن این قشر در کشور صورت پذیرد.

در کنار ضرورت بررسی دقیق جوانب تصمیم‌گیری در حوزه اجتماعی، یکی از الزامات اولیه برای پیشگیری از تکرار این حوادث شناسایی الگوی بروز این اعتراضات است. با این فرض تحقیق حاضر نظرات ۳۲۳ نفر از جوانان تحصیل‌کرده شهر تهران که کاربران شبکه‌های اجتماعی نیز هستند را به روش هدفمند بررسی نموده و پس از اشباع نظری با تحلیل پاسخ‌های دریافتی در پنج گام به این نتیجه رسیده است که کنش اعتراضی جوانان ذیل چهار روش مورد نظر ماکس وبر شامل کنش عقلانی معطوف به هدف، کنش عقلانی معطوف به ارزش، کنش عاطفی و کنش سنتی قابل ساخت‌دهی است که در این میان قرار گرفتن بیشتر داده‌ها ذیل کنش عقلانی معطوف به هدف به عنوان تنها روشی که بر اساس محاسبه عقلانی کنشگر مبتنی است ناشی از شناخت مناسب جوانان تحصیل‌کرده به شکل و روش‌های مناسب ارتباطی برای بیان اعتراض است. اما نکته قابل توجه این است که نخبگان دانشگاهی با وجود ظرفیت بسیار زیادی که برای تعامل و تفاهم با جوانان تحصیل‌کرده دارند خیلی کم به عنوان مخاطب قرار می‌گیرند. ضمن اینکه برخی از این افراد با داشتن تحصیلات مناسب هنوز مخاطب مشخصی در اعتراضات نداشته و به اصطلاح اعتراض مبهم دارند؛ حتی برخی فقط رسانه را انتخاب می‌کنند و چگونگی بهره‌برداری از این رسانه‌ها را نمی‌دانند. در بین کنش‌های جمعی نیز که به معنی حضور فیزیکی کنشگران در جامعه به واسطه استفاده از رسانه‌هاست، بیشتر تأکید معترضان بر حضور مشروط در جامعه است و در زمانی که گروهی در صحنه اجتماع حضور یابند آنان نیز در جامعه حضور خواهند یافت.

بنابراین، آنچه لازم است در آینده مدنظر تصمیم‌گیران قرار گیرد رصد دقیق این اعتراضات برای پاسخگویی سریع به آنها و جلوگیری از حضور پرهزینه جوانان در اماکن عمومی و موج‌سواری رسانه‌های بیگانه است که پیشنهادات زیر می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد:

۱. حضور موثرتر مجریان دولتی در بین جوانان و پاسخ به ابهامات آنان به جای اختصاص وقت

به سخنرانی‌های یکسویه

۲. پررنگ‌تر کردن و تداوم ارتباط استادان دانشگاه با دانش‌آموختگان از طریق دانشگاه‌ها و استفاده از ظرفیت ارتباطی آنان
۳. برگزاری میزگردهای نقد و بررسی مدنظر مقام معظم رهبری در خصوص اعتراضات اجتماعی در دانشگاه‌ها
۴. راه‌اندازی خطوط ارتباط تلفنی یا تقویت این خطوط برای ارتباط ساده با مدیران اجرایی و میانی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های اجرایی
۵. آموزش نحوه برقراری ارتباط موثر با همسالان و بیان درست خواسته‌ها به دانش‌آموزان و دانشجویان و ضرورت حفظ حقوق دیگران

فهرست منابع

مقالات

- ابراهیمی، شهروز و داود نجفی و رضا محمود اوغلی و زهرا صادقی نقد علی (۱۳۹۲)، «رابطه شبکه‌های اجتماعی و مشارکت سیاسی در میان دانشجویان دانشگاه اصفهان»، فصلنامه راهبرد، سال ۲۲، شماره ۶۶، صص ۲۶۳-۲۸۴.
- امینی، علی‌اکبر و محمدعلی خسروی (۱۳۸۹)، «تأثیر فرهنگ سیاسی بر مشارکت سیاسی زنان و دانشجویان»، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال دوم، شماره ۷، صص ۱۲۷-۱۴۲.
- بیژن، عارف و احسان اعجازی و مهدی لکزی (۱۳۹۸)، «واکاوی میزان تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر مشارکت سیاسی (مطالعه موردی ایران و روسیه در سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۲۰)»، پژوهش‌نامه علوم سیاسی، سال ۱۴، صص ۳۷-۸۰.
- توسلی، غلامعباس (۱۳۸۸)، «جامعه‌شناسی دولت مدرن و نقد آن»، فصلنامه مطالعات سیاسی، پیش شماره ۳، صص ۱-۱۷.
- خواجه‌سروی، غلامرضا و سید جواد حسینی (۱۳۹۷)، «دوگانه اعتراض سیاسی و ثبات سیاسی در جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه دانش سیاسی، سال چهاردهم، شماره دوم، صص ۱۹۹-۲۲۸.
- رهبر، عباسعلی و روح اله اسلامی و فاطمه ذوالفقاریان (۱۳۹۰)، «امکان‌های جهان زیستی جمهوری اسلامی ایران برای مشارکت سیاسی»، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۶۰، صص ۸۱-۱۱۲.
- سردارنیا، خلیل‌الله (۱۳۸۸)، «اینترنت، جنبش‌های اجتماعی جدید و بسیج اعتراض‌ها (بررسی نظری و مصداقی چند جنبش اجتماعی)»، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، سال شانزدهم، شماره ۴، صص ۱۵۱-۱۷۶.
- صدیقی، بهرنگ و لینا ملکیان و مهدی اجاقی ازبری (۱۳۹۰)، «تأثیر بررسی اعتماد سیاسی بر مشارکت سیاسی (مورد دانشجویان کارشناسی‌ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن ۸۸-۸۹)»، فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۱، صص ۱۷۱-۱۸۸.
- فیروزجائیان، علی‌اصغر و جهانگیر جهانگیری (۱۳۸۷)، «تحلیل جامعه‌شناختی مشارکت سیاسی دانشجویان، نمونه موردی دانشجویان دانشگاه تهران»، مجله علوم اجتماعی و علوم انسانی، شماره اول، صص ۸۳-۱۰۹.
- گلایی، فاطمه و فتانه حاجیلو (۱۳۹۱)، «تأثیر خانواده بر مشارکت سیاسی زنان»، فصلنامه زن و جامعه، سال سوم، شماره سوم، صص ۳۱-۵۵.
- محمدی، افشین و احمد شهیدیان (۱۳۹۰)، «بررسی راهکارهای افزایش مشارکت سیاسی دانشجویان با تأکید بر شناسایی روابط میان‌فردی مؤثر در شبکه اجتماعی»، فصلنامه مطالعات رسانه‌ای، سال ششم، شماره ۱۴، صص ۱۰۵-۱۱۹.

- مسعودنیا، حسن و نجات محمدی فر و گلمراد مرادی و عاطفه فروغی (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل اجتماعی - روان‌شناختی مؤثر بر مشارکت سیاسی استادان دانشگاه (مطالعه موردی دانشگاه اصفهان)»، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و سوم، شماره پیاپی ۴۸، شماره چهارم، صص ۱۰۳-۱۲۴.
- نادری، احمد (۱۳۹۶)، «فرا تحلیل مشارکت سیاسی دانشجویان ایرانی: مطالعه اثربخشی عوامل تبیین کننده عینی، انگیزشی - ذهنی، فرهنگی-اجتماعی و نهادی»، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی، دوره ۲۴، شماره ۱، صص ۲۵۹-۲۹۰.
- نوروزپور، مرتضی (۱۳۹۸)، «تحلیل اعتراض‌های سیاسی دی‌ماه ۱۳۹۶»، پژوهش‌نامه علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهارم، صص ۱۸۵-۲۲۰.

کتاب‌ها

- دیتر، آپ کارل (۱۳۹۵)، جنبش اجتماعی و اعتراض سیاسی؛ نظریه‌ها و رویکردها، ترجمه مجید عباسی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- سیب، فیلیپ (۱۳۹۶)، رسانه‌های جدید و آینده دیپلماسی، ترجمه مسعود میرزایی، تهران: انتشارات آگاه
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۳)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- محسنیان راد، مهدی (۱۳۸۷)، ارتباط‌شناسی؛ ارتباطات انسان (میان فردی، گروهی، جمعی)، تهران: سروش.

Articles

- Ebrahimi, Shahrouz, Daoud Najafi, Reza Mahmoud Oghli, and Zahra Sadeghi Naqdali (2012), "Relationship between social networks and political participation among Isfahan University students", Strategy Quarterly, year 22, number 66, pp. 263-284. [In Persian]
- Amini, Ali Akbar and Mohammad Ali Khosravi (1389), "The effect of political culture on the political participation of women and students", Political Studies Quarterly, second year, number 7, pp. 127-142. [In Persian]
- Bijan, Aref, Ehsan Ejazi and Mehdi Lekzai (2018), "Analysis of the impact of social networks on political participation (case study of Iran and Russia in 2010-2020)", Journal of Political Science, year 14, pp. 37-80. [In Persian]
- Tavasoli, Gholam Abbas (2008), "Sociology of the modern state and its criticism", Political Studies Quarterly, first issue 3, pp. 1-17. [In Persian]
- Khajesaravi, Gholamreza and Seyyedjavad Hosseini (2017), "The duality of political protest and political stability in the Islamic Republic of Iran", Political Science Quarterly, 14th year, 2nd issue, pp. 228-199. [In Persian]
- Rahbar, Abbas Ali and Ruholah Eslami and Fatemeh Zulfaqarian (2013), "Possibilities of the Islamic Republic of Iran for Political Participation", Strategy Quarterly, Year 20, No. 60, pp. 112-81. [In Persian]
- Sardarnia, Khalilullah (1388), "Internet, new social movements and mobilization of protests (theoretical and case study of several social movements)", Communication Research Quarterly, 16th year, number 4, pp. 151-176. [In Persian]
- Siddiqui, Behrang, Lina Melkian, and Mehdi Ajaghi Azbari (2018), "The effect of investigating political trust on political participation (the case of master's degree students of Islamic Azad University, Roudhen Branch, 2008-2009)", Social Research Quarterly, Year 4, Number 11, pp. 171 -188. [In Persian]

- Firouzjaian, Ali Asghar and Jahangir Jahangiri (2007), "Sociological analysis of students' political participation, a case study of Tehran University students", *Journal of Social Sciences and Humanities*, No. 1, pp. 109-83. [In Persian]
- Golabi, Fatemeh and Fataneh Hajilo (2013), "The effect of family on women's political participation", *Women and Society Quarterly*, third year, third issue, pp. 31-55. [In Persian]
- Mohammadi, Afshin and Ahmad Shahidian (2018), "Investigating ways to increase students' political participation with emphasis on identifying effective interpersonal relationships in the social network", *Media Studies Quarterly*, Year 6, Number 14, pp. 105-119. [In Persian]
- Masoudnia, Hassan and Nejat Mohammadi Far, Golmarad Moradi and Atefeh Foroughi (2013), "Investigation of socio-psychological factors affecting the political participation of university professors (case study of Isfahan University) ", *Applied Sociology*, 23rd year, serial number 48, no. Fourth, pp. 103-124. [In Persian]
- Naderi, Ahmad (2016), "Metaanalysis of political participation of Iranian students: study of the effectiveness of objective, motivational-mental, cultural-social and institutional explanatory factors", *Sociological Studies Quarterly*, Volume 24, Number 1, pp. 259-290. [In Persian]
- Nowrozpour, Morteza (2018), "Analysis of political protests in January 2018", *Journal of Political Sciences*, 14th year, 4th issue, pp. 220-185. [In Persian]
- Baquero, Marcello (2004): "Formas alternativas de participação política ou naturalização normativa? Cultura política e capital social no Brasil", *Política & Sociedade*3 (5): pp. 165-186
- Baquero, Marcello (2013): *Qual a democracia para a América Latina? Capital social e empoderamento são a resposta?* Porto Alegre, Brazil: Editora da UFRGS.
- Barrera, Eduardo A. Rueda (2016): "Paz en Colombia: decolonización y cultura política", in Eduardo A. Rueda Barrera, Sara Victoria Alvarado, and Pablo Gentili (eds.) *Paz en Colombia: perspectivas, desafíos, opciones*, pp. 45-50. Buenos Aires, Argentina: CLACSO.
- Bianchi, Matías, Cristian León, and Antonella Perini (2017): "Transforming political participation in Latin America", *Democracia Abierta*. Accessible at: <https://www.opendemocracy.net/democraciaabierta/mat-as-bianchi-cristian-le-n-antonella-perini/transforming-political-participation>. (Last accessed: 27 July 2018.)
- Harriott, Anthony A. & Lewis, Balford A. & Hinton, Nicole L. (February 2018), *The Political Culture of Democracy in Jamaica and in the Americas, 2016/17: A Comparative Study of Democracy and Governance*, United States Agency for International Development (USAID).
- Hutter, S., & Lorenzini, J. (2017). *Political Participation*. In F. Moghaddam, *The Sage Encyclopedia of Political Behavior* (pp. 621-624). Thousand Oaks: Sage Publication.
- Maguire, M, Delahunt, B. (2017), "Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars", *Dundalk Institute of Technology*, No. 3.
- Books**
- Dieter, Ap Karl (2016), *Social movement and political protest; Theories and Approaches*, translated by Majid Abbasi, Tehran: Research Center for Strategic Studies. [In Persian]
- Sib, Philip (2016), *New Media and the Future of Diplomacy*, translated by Masoud Mirzaei, Tehran: Aghat Publications. [In Persian]
- Giddens, Anthony (1383), *Sociology*, translated by Manouchehr Sabouri, Tehran: Ney Publishing. [In Persian]
- Mohsenian Rad, Mehdi (2007), *Communication Studies; Human communication (individual, group, collective)*, Tehran: Soroush. [In Persian]